

Fem år i Døjringe

Af KARL RØNNE

Fhv. overlærer KARL RØNNE har taget dr.pæd. Gunhild Nissen på ordet, da hun i 1973 i sin doktordisputats »Bønder, skole og demokrati« udtrykte ønsket om, at lærere, elever, sognerådsmedlemmer m.fl. »vil sætte sig ned og fortælle om det, de husker og har fundet væsentligt ved deres situation og arbejde«. Karl Rønnes beretning om førstelærerembedet i en lille midtsjællandsk landsby for ca. 25 år siden blev indsendt til Institut for Dansk Skolehistorie på Danmarks Lærerhøjskole. En så levende og indholdsrig skildring fortjener imidlertid at opleves af et større publikum. Samtidig kan den forhåbentlig inspirere andre til at berette om deres arbejde i eller med skolen.

Vi kommer til Døjringe

Landsbyen Døjringe en halv snes kilometer nord for Sorø ligger i et område af Sjælland med lette, grusede jorde, hvor jordflugt er en tilbagevendende efterårsplage.

Lidt isoleret fra selve byen ude på den åbne mark lå det gamle skolehus fra 1805 bestående af beboelse og skolestue i én længe med en nordfor liggende stråttækt ladebygning i overkalket bindingsværk. Østfor lå skolepladsen med et sæt faststående ribber og bomme, og sydfor den stenfyldte have strakte den bortforpagtede skolelod sig.¹

Mange sammenstødende og mærkelige tilskikkelser førte til at vi – min kone, vore tre børn og jeg – 1. marts 1954 flyttede fra en stilling som lærer på Frederiksberg ind som lærerfolk i disse beskedne, ingenlunde ærværdige omgivelser. Det stilledes os da også i udsigt, at en centralisering af det kommunale skolevæsen efter 1937-loven var på trapperne, så de forhold, vi flyttede ind til, var af rent foreløbig art. Fem år senere d. 31-12. 1959 forlod jeg atter dette embede.

Vi var begge født og opvokset i København, men flygtede fra dårlige boligforhold i et for vore børn trist miljø ud for at leve os ind i en mere oprindelig kultur, således som vore tågede ideer tilsagde os. Vi løsrev os for at virkeliggøre en drøm, vi i mange år havde næret, stråtagkompleks har jeg hørt det kaldt.

I forbindelse med ansættelsen var vi på besøg hos gårdejer Vilhelm Jensen, Døjringe, for at aftale om istandsættelser ved bolig og skole –

de blev beskedne, og da afgørelsen efter ængstelige overvejelser var truffet, husker jeg, at vi i vores lille familie fejrede det med en flaske kirsebærvin, hvorunder det afsløredes for børnene, hvad der forestod.

Der var formelt tale om en forfremmelse fra købstadlærer til førstelærer, så jeg fik ikke alene flyttegodtgørelse, men også et yderligere tillæg, som kaldtes »gardinpenge«.

Og pludselig var vi i Døjringe med flyttelæs og børn, vistnok en fastelavnsmandag. Det undrede mig, så formløst jeg fik overdraget mit betydningsfulde embede. Dagen efter ankomsten trådte jeg blot fra vor entré ind under skolestuens loftsbjælker, hvor en noget mere betuttet forsamling end jeg, afventede min tilsynekomst, og inden længe var vi fordybet i skolearbejdet.

For vore børn var det en ublandet glæde at komme derud, og i lange tider gik der næppe en dag, uden en af dem sagde: Det var velnok godt, vi kom på landet! Det var selvfølgelig en stor opmuntring under de forskellige besværligheder, som de ændrede forhold kunne afstedkomme. Det blev det år et meget tidligt og mildt forår, næsten hver dag spiste vi morgenmad i haven, vi troede, det altid var sådan på landet! Det kunne nok bøde lidt på den fremmedhedsfølelse, som kunne overfalde mig, så man havde svært ved at finde sig selv i al det nye og ukendte.

Skoleordningen

Skolen var firklassedelt med de tre første årgange i to klasser i forsken fra 1905, den lå oppe ved vejen noget fra hovedskolen. Her un-

*Døjringe hovedskole, 1957. Lærerboligen til venstre for havedøren, skolestuen til højre.
Foto Karl Rønne.*

Lillian, Inge og Minna. 6. kl. da de nye skoleborde blev taget i brug 1958. Foto Karl Rønne.

derviste en forskolelærerinde omtrent på vor alder. Vi havde et godt samarbejde om det nødvendige, men ellers passede da hver sit i det daglige. De fire sidste årgange havde jeg i hovedskolen i to klasser, 4.5. årgang i »lille« klasse og 6.7. årgang i den »store«. De gik i skole hver dag, således at klasserne skiftedes til at gå formiddag kl. 8-12 og eftermiddag kl. 12-15. Læreren havde dermed 42 ugentlige undervisningstimer; de 6 som overtimer. Der var to andre skoler i kommunen, Munkebjergby med samme skolegang som Døjringe og Rude-Eskildstrup, der ikke havde forskole, læreren dér havde alle syv årgange i to klasser, han var enelærer.

En videregående skolegang havde kommunen ikke, men ydede visse tilskud til børn, som blev optaget i den private realskole i Sorø. Læreren måtte da lide den tort, at dygtige elever, der stræbte mod en boglig uddannelse, forlod skolen med 5. skoleår. Det var en inspiration, der således gik tabt, og man vidste, at børnene fra landsbyskolens frie tilegnelsesform overgik til en mere bunden lektieskole. Det var dog ikke mange, der forlod Døjringe på den måde, to af dem har jeg senere truffet som unge kolleger.

Der var ikke meget kontakt de tre kommunale skoler imellem, noget effektivt fælleslærerråd mærkedes ikke, ligesom heller ikke skolekommissionen gjorde sig meget gældende, en årlig fælles henvendelse til sognerådet om at gøre noget ved skoleplanerne var det væsentlig-

ste. Amtsskolekonsulent og skolepsykolog var fjerne personer, som man næsten kun ved årlige indberetningsskemaer havde postal kontakt med. Således følte jeg mig temmelig enevældig i mit lille rige og indførte da også snart ganske egenmægtigt en weekend-ordning med afkortede lørdagstimer, så jeg dog den dag kunne få fri kl. 14. Ingen reaktioner i denne anledning kom mig for øre. Da jeg derimod indførte en »meddelelsesbog« mellem hjem og skole for at styrke den daglige kontakt, reagerede en fader kraftigt imod denne »genindførelse af de forældede skudsmålsbøger«, så jeg afviklede snart igen det velmente forsøg.

Denne meddelelsesbog havde også et sigte mod ukontrollable forsømmelser. Skolekommissionen tolererede, at et barn forsømte, hvis det skulle hjælpe til hjemme, men ikke når det gjaldt arbejde for fremmede. I Høstens tid blev børn ret ofte i telefonen om morgenen bedt fri for at hjælpe til, og det måtte modstræbende tiltrædes, men ved kartoffeloptagningen, hvor der krævedes en talstærk mandskabsstyrke, kunne det føles som en personlig underkendelse at se hovedparten af skolebørnene kravle rundt og pille kartofler på den bortforpagtede skolelod. Da jeg bebrejdede forpagteren, en stor gårdmand, hans lovstridige fremgangsmåde, sagde han lidt hånligt smilende, at han da nok skulle betale skolemulkterne, der jo også var beskudne. Jeg indgik senere en aftale med ham om at holde en skolefridag i beredskab til hans kartoffeloptagning og kunne så selv se den velorganiserede effektive arbejdskampagne i praksis, børnene kunne tjene en ganske god skilling ved det, gårdejereren formentlig en bedre.

En enkelt pige skulkede ligefrem, og jeg tog flere gange ud og talte med moderen, der holdt hånden over skulkeren. Årsagen var nok, at pigen var ugleset blandt kammeraterne, man mærkede ikke så sjældent en vis diskriminering af sociale afvigere, det var denne familie nok et offer for. Jeg mærkede det ved den iver, hvormed mere velbjergete børn stod til rådighed med oplysninger, »sladrede«, om denne Ingers gøren og laden i og uden for skoletiden.

Det daglige skolearbejde

Nogen egentlig undervisningsplan mindes jeg ikke, men den må vel have eksisteret. Jeg forelagde ved årsprøven for skolekommissionen

*Karl Rønne født 23.5.1916 førstelærer i Døjringe. Ved katederet uden forhøjning 1957.
Foto Karl Rønne.*

en oversigt over det gennemgåede stof, og den tog man for gode varer. Som børnene skiftede gennem de fem år i Døjringe, skiftede også nok arbejdsformerne. Jeg gik stærkt ind for individualisering, hvad også var naturligt med de små klassehold på 16-18 elever. Men også skolestuens ydre måtte ændres. Skolen havde engang fra et slagteri modtaget et svine-, et ko- og et hestekranie som dominerende prydede de ellers spartansk udstyrede vægge. Dem lagde jeg straks på loftet til synlig lettelse for børnene. Også skelettet af et moselig, som en tidligere lærer havde udgravet, lå udstillet i skolestuen med en dramatisk skildring i mange enkeltheder af hans endeligt under en mislykket uroksejagt. Det fandt også sit sidste hvilested på loftet, da Nationalmuseet ikke ønskede at overtage det. Nogle gamle anskuelsesbilleder kom så op på væggene i stedet for. Senere fik jeg også de overhvidtede loftsbjælker malet op i mørkebrunt, udhusbygningens overkalkede bindingsværk rensede jeg selv i en sommerferie og trak det smukt op i sort.

Enkeltheder om de daglige bestræbelser i skolestuen er for en stor del glemte, men jeg husker godt vor hele situation i den lavloftede, halvmørke skolestue med den store kakkelovns strålevarme og den is-

nende kulde fra de utætte vinduer. Jeg forsøgte hensynsfuldt at puste lidt livfuldhed ind i denne stemning af henslumrethed. Mange af børnene står tydelige i erindringen.

Vi begyndte selvfølgelig dagen med en morgensalme, derimod brød jeg mig ikke om at fremsige Fadervor hver morgen, ikke fordi jeg ikke ønskede at påvirke børnene, skolens formål var jo dengang endnu kristligt bestemt, men jeg var betænkelig ved således at devaluere de dyre ord. Når skolen var forbi, sang vi verset: Gå da frit enhver til sit. Bibelshistorie fortalte jeg efter Morten Pontoppidan, det foresvæver mig, at vi i hver bibelshistorietime havde 10 minutters katekismegennemgang. Salmevers blev grundigt gennemforklaret, børnene var glade for at sige vers udenad, men det var da en frivillig sag. I dansk var arbejdet helt lagt til rette efter den enkeltes læse- og stavestandpunkt, jeg blev fra »Læsepædagogen« bedt om at skrive om dansk i landsbyskolen, så her behøver man ikke at ty til blot afblegede erindringer.² De andre mundtlige fag behandlede ofte under ét som emneundervisning, heri kunne også skriftlig dansk indgå. Børnene benyttede deres sædvanlige skolebøger, men planerne hentede jeg fra Schacht og Kyrres emnebøger.³ Tegning, kortarbejde, diktater, genfortællinger og statistiske fremstillinger – her kunne også regning indtages – samlede hvert barn i sin arbejdsmappe, og der var gode muligheder for individuelle udfoldelser. Også bogopgaver kunne inddrages, idet der i skolen var udstationeret en anvendelig håndbogssamling på et halvt hundrede bind.⁴ Et emne som Havet omkring Danmark satte stof fra vidtspredte områder ind i nye sammenhænge: søfart, dyreliv, søhelte, naturskildringer, fiskeri osv. Fortælling og oplæsning, fremstilling af fælles plancher, sang og udflugter supplerede mange emner.

Gymnastik foregik kun om sommeren på skolepladsen med de for tidlige faststående apparater. I støv og grus dyrkedes lidt fritstående øvelser, men kravet om hurtigst muligt at gå over til håndbold måtte jeg snart bøje mig for, det optog sindene og kroppene stærkt også i frikvartererne. Håndarbejde havde pigerne hos forskolelærerinden i vintertiden, drengene fik så det tidligere fri. Præstegangen om vinteren lå om morgenen to ugentlige timer, så da havde jeg kun det halve af den ældste klasse, og i den følgende time kom så eleverne dumpende efter den 3-4 km lange tur fra præsten i Munkebjergby.

Der indtræffer jo et væld af pudsige situationer og replikker i en

Det traditionelle skolebillede. »Lille klasse«, 4.-5. skoleår 1957-58. Foto Karl Rønne.

skoleklasse dagen igennem, men når jeg senere ville fortælle min kone sådanne småtræk, var de som oftest som blæst ud af hjernen på mig, af hvad der siden havde beslaglagt opmærksomheden, stadigt skiftende indtryk og nye opgaver giver ikke mulighed for at standse op for at fæste dette eller hint i erindringen. Et enkelt træk gjorde dog så meget indtryk, at det endnu huskes. En dreng fortalte mig den gamle tro om, at gøgen om vinteren forvandlede sig til en høg, og jeg forklarede så den rette sammenhæng, men den næste dag kom han igen med sin historie og fortalte, at hans fader selv havde sagt, at gøgen var høg om vinteren. Han lod sig ikke rokke fra sin tro, og jeg måtte lade drengen blive i sin vankundighed. Sådanne træk kunne give mig fornemmelsen af at stå på en kulturforpost næsten lige så fremmed i mine omgivelser som en afrikansk missionær i sine.

Frikvartererne kunne helt afpasses efter behov, man hang ikke i en klokkestreng, før ved skoletidens ophør. Alt forløb på det fredeligste på skolepladsen, når tiden var udløbet efter lærerens bedste skøn, bankede jeg med blyanten på ruden ud mod pladsen, og næste time kunne straks begynde.

Skole og hjem gled for mig i høj grad i ét. Trådte jeg ud af skolestuen til entreen var jeg hjemme. I 10-frikvarteret fik vi os en kop kaffe og ved 12-tiden middagsmaden. I skolen havde jeg mine egne børn, og den yngste, der endnu ikke gik i skole, sad ofte inde hos os i skolestuen, for mig har det altid kun været et plus at have mine »private« børn i klassen. Vi havde også en af pigerne fra afgangsklassen til hjælp i huset, og mange af skolebørnene kom som legekammerater i vores hjem, så jeg meget godt kendte dem også uden for skoletiden.

Man måtte tidligt på tærne i vintertiden for at tænde op, søvndrukken tumlede man ind i skolestuen og satte en tændstik til det i forvejen tilrettelagte bål, så der kunne blive lidt varme til skoletid. Om eftermiddagen var der også skolerengøring, som vi en tid havde selv, men det lettede alligevel, da vi fik en stabil hjælp hertil.

Distriktskirkesanger

Til embedet som førstelærer i Døjringe knyttede sig også hvervet som kirkesanger ved kirkelige handlinger med hjemsted i skoledistriktet, deraf den mærkelige betegnelse. Jeg havde derfor før afrejsen fra København fået mig syet et sort jakkesæt – jeg bruger det stadig ved højtidelige lejligheder. Jeg fik kun sjældent brug for det, nogle få bryllupper og begravelser gjorde mig absolut ikke fortrolig med dette for en københavner fremmedartede hverv. Efter skik og brug påhvilede det mig også at »synges lig ud«, og noget ritual for denne ceremoni fandtes ikke opskrevet noget steds. Jeg husker et dødsfald, en gammel mand som troligt havde fulgt min aftenhøjskole. Et kaffebord stod opdækket i stuen, og ved siden af stod kisten åben. Jeg havde hos den før-omtalte pensionerede lærer erkyndiget mig om, hvad denne lejlighed fordrede af mig. Det bestod i at synge for til et par begravelsessalmer og at fremsige Fadervor og Trosbekendelsen. Også ved det ejendommelige kaffebord i forsamlingshuset efter bisættelsen ventede man, at jeg skulle optræde som en slags ceremonimester. Den stilfærdige højtid, hvormed følget deltog, gav sammenkomsten et sakralt præg, og jeg husker, at jeg i mit stille sind brugte ordet »kaffekult« om dette særlige arrangement.

Bibliotekar

I skolestuen fandtes foruden den omtalte håndbogsamling et udvalg af børnebøger til udlån. Det fandt i reglen sted i forbindelse med en ugentlig »frilæsningstime«, eller børnene fandt sig en bog i et frikvarter. Dette udvalg blev suppleret med bøger fra Slagelse centralbibliotek ved en bogbus nogle gange om året, et par børn var da udset til at udtage bøgerne. Men hovedbestanden af bøgerne var fra det kommunale bibliotek i Munkebjergby, hvorfra også en voksenbogsamling var udstationeret i Døjringe, så læreren et par timer om ugen måtte stå til rådighed som bibliotekar. Der kom ikke så mange lånere, men i forbindelse med aftenskolen skete en del udlån. De tre skolers bogbestande blev hvert år i sommerferien rokeret om, så en vis fornyelse på den måde fandt sted. Vi var to lærere og et par interesserede bestyrelsesmedlemmer af biblioteksforeningen, som ved et par natlige møder i løbet af året sørgede for nyanskaffelser på grundlag af anmeldelser i Bogens Verden. Jeg måtte ofre 14 dage af min første sommerferie på et kursus i Nykøbing F. for at kvalificere mig som deltidsbibliotekar. Morten Koch bedømtes her påfaldende anderledes end blandt mine lånere i Døjringe.

Aftenhøjskole

Det var vistnok allerede den første vinter i Døjringe 1955-56, jeg indbød til aftenhøjskole med emne fra de gamle kulturlande. En trofast, men temmelig passiv skare sluttede op om foretagendet. Dog førte min ganske uprovokerende omtale af Darwin til kraftige indsigelser, så jeg atter måtte føle mig på en kulturel yderpost. Det var i den første Sputniks dage, vores lille familie iagttog en aftenstund det mærkelige fænomen over himmelen i Døjringe. I de år så vi også for første gang fjernsyn hos en fremskridtsvenlig bonde i Lillevang, og det første atomkraftværk åbnedes i England. Alt dette kan stå som baggrund for vores lille aftenhøjskole. Den, såvel som selve skoleformen, optog mig stærkt, og da jeg læste om et 14-dages universitetskursus for højskolelærere på Esbjerg højskole i oktober 1956 søgte jeg og fik bevilget det.

Præsten indvilgede i at være vikar i den ene uge, den anden var dækket af efterårsferien. Emnet var: Mennesket i maskin- og atomalderen, og mødet lededes af så navnkundige skikkelser som J. Th. Arnfred og Oluf Bertolt. Det var en stor oplevelse, og jeg sendte bud efter min kone for at hun kunne komme over og få del i den sidste uge. Også livs-anskuelsesspørgsmål blev levende, mangesidigt belyst.⁵

Det følgende år havde jeg da allerede planlagt en aftenhøjskole med egnhistoriske emner, som samlede en noget større tilhørerkreds. Under arbejdet hermed blev jeg opmærksom på Dansk Historisk Fællesforenings kurser for lokalhistorikere, og deltog flere år med udbytte i disse møder. Indtrykkene fra Esbjerg blev dog indarbejdet i planen, som også fik sigte mod nutiden med titlen: Fortids liv- nutids virke, rigtig et højskoleemne.⁶ Vinteren 1957-58 havde jeg et tilbud med litterære emner, men da der ikke meldte sig det lovbefalede antal deltagere, samledes en lille kreds mere privat om en række højtlesningsaftner på omgang i hjemmene, hvor jeg læste Martin A. Hansen: Jonatans rejse. Vi kom til at stå næsten i venskabsforhold til flere i denne kreds.

Ungdomsskole

Jeg måtte snart også påtage mig hvervet som formand for det kommunale ungdomsnævn, hvad dog ikke var tyngende, da der kun var et par aftenskolehold i hele kommunen. Ved en årligt tilbagevendende »Aftenskolernes dag« pressede amtsskolekonsulent og ministeriets konsulent for ungdomsundervisningen David Pedersen stærkt på for at få afhjulpet de store årganges problemer, som dengang blev bekymret endevendt,⁷ og i vinteren 1956-57 fandt jeg mig foranlediget til at indbyde til en ungdomsskole to aftner om ugen med fagene engelsk og regning og en tilknyttet klubvirksomhed med skak og bobspil og pedigrørflætning ved min kone. I ungdomsnævnet måtte vi også tage hensyn til de stedlige l'hombreaftner ved fastlæggelsen af aftnerne. Alligevel bekymrede det mig noget, at de unge mennesker i klubben foretrak kortspil fremfor de beskæftigelsestilbud, jeg fremkom med. Det følgende år fik jeg en konsulent til at give noget landbrugsfaglig undervisning, vi fortsatte dog vist med klubben.

De stedlige myndigheder

Lærerens årlige møde med skolekommissionen, hvis formand var den meget elskelige sognepræst, fandt sted ved årsprøven, skoleåret afsluttedes da til april. Jeg fremlagde beretning om gennemgået stof, om de enkelte elevers standpunkt samt en plan for slagets gang på selve dagen, og mens tilhørerne fordybede sig i de fremlagte skriftlige elevarbejder, foregik en overhøring med afkortede lektioner, så begge klasser var færdige ved middagstid. Eleverne havde i forvejen udvalgt sig et stykke fra læsebogen til oplæsning og et salmevers, de gerne ville fremsige, hovedregning og lidt fra de andre fag blev også præsenteret. Herunder glemte jeg engang den lunefulde, men ingenlunde lunegivende kakkelovn – det kunne også ske i det daglige – men her trådte skolekommissionsformanden til og reddede ilden fra fuldstændig undergang. Eleverne fik gerne en tokrone hjemmefra i eksamenspenge, forældrene var også indbudt til denne lejlighed, men mødte kun sparsomt op. Efter gammel skik skulle læreren bispise den fremmødte skolekommission, på Frederiksberg havde skolekommissionen bespist lærerne, her var det lærerkonen, der skulle bestå sin prøve. Et år havde min kone fået den udmærkede idé at servere bøf stroganof. Det viste sig at lærerinden ved overhøringen i forskolen den næste dag fremkom med den samme udmærkede idé, vi måtte derefter også koordinere lidt vedrørende eksamenstraktementet. Man ytrede sig kun meget sparsomt om de opnåede resultater, så jeg savnede i høj grad respons fra disse mine nærmeste foresatte. Det var slet ikke nemt at trænge gennem, hvad jeg i mit stille sind kaldte »sjællændernes reservation«, og det er bemærkelsesværdigt, at hvor vi opnåede en mere personlig kontakt med mennesker, har det altid før eller senere vist sig, at de var til Sjælland indvandrede jyder. Det kom til at gælde alle de folk på Midtsjælland, vi opnåede et mere åbent og ligefremt forhold til.

Da der stadig verserede planer om en centralisering, var det vanskeligt at opnå bevillinger til nyanskaffelser og forbedringer. Alle forhandlinger herom skete med gårdejer Vilh. Jensen, det stedlige sognerådsmedlem, som i det daglige kaldtes »skolepatron«, en betegnelse, der fører tilbage til skoleloven 1814. Han var meget øm om kommunens penge, og den forestående udbygning var jo et godt argument for

tilbageholdenhed. Man udsatte dog stadig i håb om, at konjunkturerne skulle vende. Vi købte vor daglige mælk hos Vilh. Jensen, og her gav han altid »topmål«, som han sagde, men selv de mindste anskaffelser til skolen var han karrig med. Flere episoder fra det årlige tovtrækkeri med ham står endnu levende. Jeg opdagede hurtigt, at skolens flagstang var opsat af Danmarkssamfundet betinget af, at den vedligeholdtes med flag, hvad der dog ikke fandtes på skolen, men Vilh. Jensen kendte intet til en sådan overenskomst, det måtte være lærerens privatsag, og jeg købte da selv både flag, snor og knop, så højste vi flag, når et skolebarn havde fødselsdag. Der solgtes dengang sparemærker gennem skolen, vi havde en særlig ugedag fastsat hertil, og lærerne overhængtes for at få børnene til at løbe ud med velgørende mærkesalg. Der var således næsten altid lidt forskellige værdier opbevaret i skolen, men intet skab eller blot en skuffe kunne aflåses. Ved lejlighed bad jeg da også skolepatronen, om der ikke kunne ofres en lås til dette formål. Efter nogen overvejelse mente han, at der kunne sættes en »wrri'er« (drejeligt lukke) på den ene skabsdør. Da de øvrige forslag jeg havde til forbedringer derefter var blevet drøftet og udskudt i det uvisse eller ganske afvist, havde Vilh. Jensen ikke glemt den bevilgede »wrri'er« og nævnte, at han nok skulle bede tømreren sætte den på, men jeg var da så ærgerlig, at jeg sagde, at det skulle jeg nok selv gøre. Siden er jeg kommet til at tænke på, om han dog ikke dér havde mig lidt til bedste. Landkortene var i en sørgelig forfatning, ikke alene skallede de af lærredet, havde skarlagensfeber som vi sagde, men de var også frygteligt forældede med Danmarks grænser fra før 1920, og hovedstaden i Norge hed stadig Christiania. Da jeg ivrigt argumenterede hermed, sagde han umådelig fredsommeligt, om ikke læreren kunne sige, at nu hed byen noget andet.

Jeg havde mange skærmydsler med denne sære patron, men sine egne penge var han ikke så nærtagen med. Engang var vi i en 3-4 privatbiler til Trelleborg efter at vikingetiden var gennemarbejdet, jeg havde fået gode naboer til at stille sig til rådighed. På turen inviterede Vilh. Jensen til min store forbavselse hele flokken på konditori til lagkage – og fint kaffebord til de voksne.

Nå, jeg fik senere overbevist ham om, at nye landkort ville kunne anvendes i den kommende skole, og med den begrundelse fik vi end-også nye skoleborde anskaffet.

Lærerkontakter

Danmarks Lærerforening var dengang organiseret i små kredse, vi hørte til Sorøkredsen, hvor næsten alle kendte hinanden, vi holdt årlige sommermøder i skiftende lærerhjem, også Døjringe blev ramme om en sådan sammenkomst, som mest prægedes af selskabelighed, men her kom vi i forbindelse med en mindre kreds, der ved månedlige møder optog praktisk-pædagogiske emner i studiekredsform. Vi blev indlemmet i denne meget broget sammensatte flok. Den blev os et uundværligt åndehul, her kunne vi både udfolde vore uforgribelige pædagogiske synspunkter ved den indledende debat, og ved det efterfølgende medbragte smørrebrød med drikkevarer fremskaffet af værten slå os lidt løs fra de konventionelle bånd, som lærertilværelsen i et lille landsbysamfund dengang pålagde os. Snart gled interessen i kredsen over til livsanskuelsesspørgsmål og kulturelle emner, de er endnu ikke færdigdebateret og kredsen eksisterer da også endnu 30 år efter, selvom vi er blevet spredt vidt omkring.

Flere af os sluttede sig i 1957 til det provinsårskursus, som Danmarks Lærerhøjskole oprettede i Sorø med dansk sprog og litteratur, det var på 210 timer ialt over to år med 3-4 timer ugentlig. Jeg tog turen til Sorø på knallert, det var barske ture i vintertiden, man syntes aldrig man kunne få varmen igen. Søvn dyssende og oplivende timer vekslede, bedst blev det, da kursusedtagerne på skift fremlagde et emne, de havde fordybet sig særligt i, og en stor tilfredsstillelse var det efter de to lange år endelig at have fuldendt løbet.

Amtsskolekonsulent Otto Jensen indbød årligt til Landsbyskolernes Dag med foredrag af ledende skolefolk eller kulturpersonligheder. Han bekæmpede enhver form for lærerautoritet, som kom til udtryk i skolestuen, således var han svoren modstander af katederforhøjningen. Men ved ledelsen af disse møder kom hans egen autoritative holdning stærkt frem og indbød til persondyrkelse, når han stod højt hævet på talerstolen og med sin kæmperøst sang for efter højskolesangbogen. Der var et eget »åndens vingesus« over disse møder, som mere tilsigtede standens almenkulturelle højnelse end praktisk pædagogiske formål. En noget lignende form havde en tilsvarende Aftenskolernes Dag. Mere praktiske spørgsmål blev taget op på flerdages kursus i efterårsferien bl.a. på Osted efterskole. Jeg kom således snart ud af

den første isolation, og i slutningen af Døjringetiden blev jeg valgt ind i bestyrelsen for Skole- og børnebibliotekerne i Sorø amt ledet af Otto Jensen, som jeg herved kom på nærmere hold. Også i den amtslige Aften- og ungdomsskoleforenings bestyrelse blev jeg indvalgt. Begge bestyrelsesposter skyldtes nok mit trofaste fremmøde ved de forskellige arrangementer, og vel også, at jeg gerne gav et ord med, når det kom til debat, hvad for resten hver gang kun skete efter store selvovervindelser, men jeg måtte altså ud med det.

Fester og udflugter

Det påhvilede læreren at lede børnenes leg ved det årlige juletræ i forsamlingshuset. Jeg var jo fuldstændig uden kendskab til de traditioner, som knyttede sig hertil, men efterhånden fandt jeg ved børnenes hjælp ind i et passende repertoire. Læreren måtte også lede sangen, og en julehistorie måtte ikke mangle. Herunder var børnene meget lydhøre, men de voksnes højtsnakken i baggrunden kunne være forstyrrende nok. Juletræet kaldte mand af huse. Det var som en slags ætsparade, hvor familieskab og tilhørsforhold indprentedes og opfriskedes i bevidsthederne, måske en sidste mindelse om det gamle landsbyfællesskab. Man så ældre gå omkring og søge klarlagt, hvor dette eller hint lille småbarn, som tullede rundt, nu hørte til. Det mindede mig dengang om ulvene ved rådsklippen i Junglebogen: Vi er af samme æt du og jeg.

Ved St. Hans var der bål i Dybendal, en festplads, som i folkeligt fællesskab var blevet indrettet under en tidligere lærers ledelse. Her forventedes det også, at den nuværende skulle være primus motor med båltale ved det meget søgte stævne. Helt anderledes overvældende blev dog en St. Hansfest, da fjernsynet skulle transmittere motor cross fra en bane i nærheden. Man benyttede da lejligheden til også at tage Dybendalsfesten på skærmen. Heldigvis medbragte man selv underholdningen i form af hjemmeværnsorkester, elitegymnastikhold og kongelige skuespillere. Det fik ikke noget præg af den mere fredelige folkefest, man var vant til i Dybendal.

En af de første dage i maj tog jeg gerne med skolen på en lille skovtur i den nærliggende Bromme granskov. Denne lille udflugt blev et år en særlig oplevelse, fordi kongen skulle aflægge besøg i Sorø amt.

Modtagelsen skulle ske ved amtsgrænsen ikke langt fra Døjringe, så vi cyklede af sted hele flokken derud og tog opstilling i vejkanterne sammen med andre nysgerrige. En af skolepigerne havde medbragt en strittende blomsterkost, og jeg skubbede hende frem med den. Hun var ved at give den til chaufføren, der unægteligt også var mere dekoreret end kongen, men blomsterne kom da i de rette hænder, og lidt efter gik kongen hen langs vejkanterne skødesløst daskende med den lille buket for at nikke til de fremmødte. Ved min lille flok standsede han og spurgte, hvem der var med børnene, og jeg måtte frem og veksle ord med majestæten og forklare, hvor vi kom fra. Han spurgte, hvad vi nu skulle, når vi kom hjem, og jeg sagde, at vi havde da nu fået noget at tale om i skolen, hvoraf kongen lo meget nådigt.

Vi måtte også hvert år på en større skoleudflugt. Fra en Møntur husker jeg et pudsigt træk. Jeg havde advaret børnene om, ikke at bruge deres penge på de forskellige souvenirs, der ikke var noget rigtig værd alligevel, og jeg nævnede udtrykkelig som eksempel de spinkle spadserestokke, som faldbødes i dyre domme. Vi havde dog ikke været længe ved klinten, før jeg så klassens matador elegant promenerede omkring med spadserestok, og da vi lidt senere skulle videre i flok og følge stoltserede næsten hele flokken af sted med stok. Jeg bestemte mig ved denne lejlighed til ikke mere at blande mig i skolebørns pengeforbrug på udflugter.

Et par gange var vi også på flerdagsudflugter, en cykeltur til Høve vandrehjem, hvor vi boede nogle våde og kolde sommerdage og en Københavnstur som gæster hos Provinsbørns ferieophold. Selv københavner fandt jeg, at det var et noget lurvet og institutionspræget arrangement, som ikke på nogen måde kunne stå mål med, hvad der tilsigtedes, et modstykke til københavnerbørns ferieophold på landet.

Heldigvis har jeg aldrig på skoleture været ude for alvorlige uheld, men det var altid med en umådelig lettelse man ved hjemkomsten så børnene drage hver til sit.

Skolejubilæum

Jeg havde ikke været længe i Døjringe, før jeg opdagede, at skolen var fra 1805 og således stod over for at skulle fejre sit 150 års jubilæum, som jeg fandt måtte ske med brask og bram, hvortil kommunen også bevilgede et passende beløb.

Fra Statens pædagogiske Studiesamling lånte jeg et udvalg af gamle skolebøger, materiale om den indbyrdes undervisning m.v., og suppleret med de gamle protokoller fra skolens loft fik jeg i skolestuen fremlagt en lille skolehistorisk udstilling, som stod åben for besøgende fra formiddagen. Man fordybede sig med særlig morskab i de gamle eksamensprotokollers karakterer og anmærkninger.

Ved 14-tiden samledes en indbudt kreds bl.a. alle tidligere endnu levende lærere, også den over 80-årige lærer Povelsen, som havde haft sit barndomshjem i skolen og siden i en menneskealder indtil engang i 30'erne været lærer dér. Han havde ikke siden da besøgt Døjringe, og det var ejendommeligt at se den lille vævre mand opmærksomt gå rundt og tage alt nøje i øjesyn. Efter et kaffetraktement på lærerens regning begav man sig i biler udtil festpladsen i Dybendal, hvor der var sangkor og optræden ved skolebørnene.

Imens var skolestuen blevet rigget til til festmiddag, og en mere officiel kreds med amtsskolekonsulent, sogneråd, skolepatron m.v. sluttede sig til det fra festpladsen hjemvendte selskab. I vort lille køkken havde kokekønen dagen igennem regeret enevældigt med sodede gryder og raslende ringe over det flammende komfur. Nu bar pigerne fra ældste klasse resultatet rundt til almindelig tilfredshed.

Om aftenen flyttedes festlighedernes tyngdepunkt til forsamlingshuset, hvortil hele skoledistriktets beboere var indbudt til kaffebord. På plancher langs væggene havde skolebørnene med tegninger og sentenser belyst Danmarkshistorien i de 150 år skolen havde stået. Amtsskolekonsulent Otto Jensen holdt festtalen både for den 150 år gamle hovedskole og den 50-årige forskole, men mange andre havde ordet vekslende med fællessang efter skolesangbogen, genspejlende folkesangen i den forløbne tid.

Økonomi og helbred

Lærerlønningerne var efter gældende lov dengang sammenstykket af en uoverskuelig mængde tillæg efter diverse satser, som jeg aldrig fik overblik over, men man skulle mene, at jeg derudover havde så mange ekstrajob, af vor økonomi var sikret. Foruden selve lærerlønningen med ledertillæg havde jeg jo seks ugentlige overtimer og 200 kr. årligt for at fyre i skolestuen, et lille honorar som distriktskirkesan-

ger og som deltidsbibliotekar foruden betaling for aftenskole. Alligevel klarede vi ikke økonomien særlig godt, skønt vi levede spartansk nok, og ikke som flere af vore kolleger havde bil. Jeg husker, at jeg endogså i Døjringe måtte søge et embedslån på 3000 kr. for at få familien ekviperet. Landmændene syntes jo at lærerlønningerne var tårnhøje. Jeg var aldrig kaldt til torskegilde, og da jeg endelig engang blev tilsagt af kommunekassereren, var det, fordi han skulle tilbagebetale mig 600 kr., som så vidt jeg husker amtsskatterådet havde ment, jeg var blevet pålignet for meget, så jeg er nok altid blevet trukket mest muligt i skat, som jeg dog altid betalte om ikke med glæde, så dog til tiden.

Vi var hverken ødsle eller dårlige økonomer, men vi var forfulgt af megen sygdom gennem årene, hvad der jo måtte kaste en skygge ind over den daglige tilværelse. Det tærede ikke alene på pengene, men også på humør og kræfter, men jeg tror dog, at det hovedsageligt kun var mig, der under de udadvendte aktiviteter havde syn for denne medaljens bagside.

Tilværelsen kunne således godt tegne sig noget broget og førte uundgåeligt ind i fundamentale overvejelser. En stræben mod dybtgående livsmodsætninger kunne pinefuldt true med splittethed i sindet, men værnede på den anden side mod de lette løsninger og hurtige domme.

Vi forlader Døjringe

Vi var flyttet ind i de beskedne forhold i Døjringe med løfte om en snarlig udbygning af skolevæsenet, og sognerådet blev da også presset både fra lærerside og overordnede myndigheder. Den ene central-skole efter den anden indviedes i omegnen, den ene nabolærer efter den anden flyttede ind i nye lærerboliger, mens sognerådet i Munkebjergby sindigt afventede gunstigere konjunkturer, og vi trættes mere og mere af de primitive forhold.

I 1958 opfordredes jeg til at søge til Slotsbjergby, hvor en ny skole var ved at rejses, og hvor en af vore gode venner var udset til at være førstelærer. Min egen opfattelse af mine kvalifikationer udtrykte jeg til min gode ven med ord om, at han måtte vide, at jeg kun var en middelmådig lærer. Han svarede meget smukt, at det var han også kun selv.

Det hele blev nu bragt i orden, og en skønne dag fik jeg brev om, at jeg var ansat som lærer i Slotsbjergby. Skæbnen ville, at vort sogneråd endelig den selvsamme dag traf beslutning om udbygningen i Munkebjergby. Dermed nedlagdes Døjringe hovedskole.

NOTER

1. K. Rønne: Fra en landsby og dens skole, Døjringe by. Årbog for historisk samfund for Sorø amt 1969, s. 125-45.
2. K. Rønne: Dansk i landsbyskolen. Læsepædagogen 1956, s. 18-21.
3. Herom nærmere i A. R. Schacht: En praktisk mellem-skole, Gad 1971.
4. Den særlige »Sorøordning« omtales i Skolebibliotekerne i Danmark, en historisk redegørelse, Gyldendal 1967, s. 89, 160 f. og 172 f.
5. De herom handlende foredrag blev senere udgivet i bogform under titlen: Livsanskuelsernes brydning i vor tid. Det danske Forlag, 1958.
6. Planen blev senere trykt i Aften- og Ungdomsskoleforeningens blad 5. dec. 1961 og udsendt som særtryk.
7. K. Rønne: Den grimme årgang. Folkeskolen 1967 s. 677 f.